

Slutrapport

Nätverket för hushåll- och kostvetenskap

Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning (NSHU) gav Göteborgs universitet, Institutionen för mat, hälsa och miljö, uppdraget att koordinera genomförandet av arbete med den nya utbildnings- och examensstrukturen inom huvudområdet Hushåll och kostvetenskap under tiden 1 november 2006 - 1 november 2007. Tiden blev senare förlängd till 31 december 2007.

Huvudsyftet med uppdraget var att främja möjligheterna till rörlighet för studenter såväl nationellt som internationellt. Samarbetet skulle främst avse frågor kring

- förväntade studieresultat (learning outcomes) för kurser och program på grundnivå och avancerad nivå samt forskarutbildning
- tillträde till utbildning på forskarnivå.

Nätverkets deltagare

I Sverige bedrivs universitetsutbildning inom huvudområdet hushåll och kostvetenskap inom dietistprogrammet, kostekonomprogrammet samt lärarutbildning med inriktning hem- och konsumentkunskap vid fyra institutioner på tre utbildningsorter, Göteborg, Umeå och Uppsala. Undervisning på grundutbildningsnivå har skett ända sedan slutet av 1800-talet på dessa tre orter, medan forskarutbildning inom ämnesområdet etablerades långt senare. På 1970-talet blev det möjligt att forskarutbilda sig i klinisk näringslära men först under 90-talet blev det möjligt att forskarutbilda sig inom ämnet Kostvetenskap/Hushållsvetenskap.

Forskarutbildningsämnet *hushållsvetenskap* finns nu endast i Göteborg. I Umeå heter forskarutbildningsämnet *kostvetenskap* liksom i Uppsala där man under hösten 2007 bytt ämnesrubrik från *hushållsvetenskap*. Antalet doktorander är elva (varav fem på MHM och sex på AKN) i Göteborg, fem i Umeå (varav två beräknas bli klara 2008) samt fyra i Uppsala. De fyra institutionerna har olika profilering inom ämnesområdet mat och näring vilket gör att det är attraktivt för studenter att ta kurser på olika orter. Det är då viktigt att hinder för deras rörlighet undanröjs.

År 2005 startades det nationella nätverket *Kost, nutrition och hälsa* av de fyra enheterna:

1. Institutionen för mat, hälsa och miljö (tidigare hushållsvetenskap), Göteborgs universitet
2. Avdelningen för klinisk nutrition (AKN), Sahlgrenska akademien, Göteborg
3. Institutionen för kostvetenskap, Umeå universitet samt
4. Institutionen för hushållsvetenskap, Uppsala universitet

Målsättningen för nätverket är främst att utveckla universitetsgemensamma forskarseminarier för doktorander och seniora forskare inom området. Detta nätverk utgjorde också basen för NSHU:s uppdrag.

När Nätverket fick uppdraget att koordinera genomförandet av arbetet med de nya utbildnings- och examensstrukturerna av NSHU beslutades att bjuda in ytterligare sex institutioner med grundutbildning och/eller forskning i närliggande områden. Inbjudan att delta gick ut till Restauranghögskolorna vid Umeå och Örebro universitet; Institutionen för beteendevetenskap (Gastronomiprogrammet), Högskolan i Kristianstad; Institutionen för kemi och biomedicinsk vetenskap (näringfysiologi), Högskolan i Kalmar samt Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Samtliga fem enheter tackade ja till inbjudan.

Uppföljning av planerat arbetsätt; Genomförande av videokonferens och sammanställning av kursutbud

De nio ingående enheterna var spridda över hela Sverige varför vi beslutade att gemensamma fysiska möten var olämpliga, både ur ekonomisk- och miljösynpunkt. De deltagande enheterna från Umeå hade god erfarenhet av distansundervisning och därför beslutades att anordna en videokonferens hösten 2007, med Umeå som ordförande. Detta skulle också ge övriga deltagare att få pröva denna mötesform och ligger i linje med NSHU:s rekommendationer.

Under våren 2007 arbetade de olika enheterna med att Bolognaanpassa sina respektive kurser genom att formulera behörighetskrav och förväntade studieresultat. I början av hösten sammanställde varje enhet sitt utbud av fristående kurser i ett excelformulär som lades ut i Ping Pong för att vara tillgängligt för de övriga enheterna. Kurserna som ingick kunde vara antingen på grund- eller avancerad nivå och valdes ut av respektive enhet beroende på vad man trodde skulle kunna vara intressant för studenter från andra orter. Grundnivåkurser inkluderades eftersom det får ingå 15-30 hp grundnivåkurser i en ettårig respektive tvåårig master, och grundnivåkurser inom ett närliggande ämne kan vara ett sätt för studenter att bredda sin kompetens.

I början av hösten hölls en nationell förkonferens, huvudsakligen för att prova tekniken men även för att diskutera en del frågor som hade dykt upp under arbetets gång. Huvudkonferensen hölls 22 november. Uppkoppling skedde från Göteborg, där den utbildningsvetenskapliga fakulteten har senaste teknik. Umeå stod för ordförandeskapet vid båda konferenserna.

Vid huvudkonferensen deltog Umeå universitet med Agneta Hörnell, Annica Nylander, Sandra Ottosson, Roger Ahlgren på kostvetenskap och Lars Lövgren på Restauranghögskolan. Uppsala universitet representerades av Christina Fjellström och Ylva Mattsson Sydner. Från Göteborg deltog Lena Jonsson, Helena Shanahan, Claes Bergman, Barbro Hedenström och Kerstin Bergström från MHM, samt Bodil Hultén och Anna Winkvist från AKN. Tyvärr kunde varken Kalmar, Kristianstad, SLU i Uppsala, eller Örebro delta.

Syftet med konferensen var att synliggöra aktuellt kursutbud på samtliga institutioner samt att klarlägga behörighetsgrunder för kurserna. Av de fyra enheter som inte kunde delta i videokonferensen hade Kalmar och Kristianstad skickat in en förteckning över de kurser de hade som skulle kunna vara intressanta för andra enheters studenter. Samtliga fyra enheter ville gärna få fortsatt information för att kunna marknadsföra de kurser som fanns på annan ort för sina egna studenter.

Av de nio medverkande enheterna är det bara en; MHM i Göteborg, som har något masterprogram i det egna ämnet. MHM planerat fyra masterprogram, ett för varje grundämne, hus-hållsvetenskap, kostekonomi, kostvetenskap respektive slöjd. Masterprogrammen är tvååriga och studenterna har möjlighet att avsluta studierna efter ett år med magister.

Umeå, Uppsala och AKN i Göteborg inrättar inga egna masterprogram i ämnet eftersom de tror att de flesta presumtiva studenterna i dagsläget är yrkesverksamma f.d. studenter som inte har möjlighet att ta ledigt 1-2 år för studier och att det därigenom skulle bli för få sökanden till masterprogrammen. De tre orterna har var sin lösning på problematiken.

Umeå planerar för ett större utbud av fristående egna kurser och marknadsför aktivt även andras kurser (internt vid Umeå universitet eller externt vid andra universitet). Studenten kan ta ut en ettårig magister eller tvåårig master när kursfordringarna är uppfyllda.

Uppsala planerar att ingå i samhällsvetenskapliga fakultetens masterprogram "Social Science". Uppsala använder idag "gamla" magisterkurser och låter studenterna läsa en del kurser på egna institutionen och kombinera dem med gemensamma metodkurser på fakulteten.

AKN i Göteborg har beslutat att ha gemensamma plattformar med övriga avdelningar inom institutionen och på fakulteten. Man rekommenderar studenterna att ta vissa kurser, är tveksam inför tillströmningen och ser att det är ganska få ännu som väljer masterutbildning.

För samtliga utbildningar gäller 120 hp som grund innan man kan antas till masterutbildning. I Göteborg och Umeå har man hunnit arbeta mer med masterkonceptet och man har beslutat att av 60 hp magistr/120 hp master kan 30hp respektive 60 hp tas någon annan stans än på den egna enheten (under förutsättning att grundkraven på fördelning av metodkurser, ämneskurser och självständigt arbete är uppfyllda). I Uppsala har man ännu inte hunnit fatta beslut om detta.

Vid videokonferensen diskuterades behörighetskraven på de olika ingående kurserna. Eftersom det deltagarna i konferensen huvudsakligen bestod av deltagarna i det ursprungliga nätverket *Kost, nutrition och hälsa* fick diskussionen en viss slagsida mot de utbildningar som var intressanta för dessa enheters studenter. Om de egna kurserna ansåg man att samtliga utexaminerade studenter som läst vid MHM och AKN i Göteborg, respektive Kostvetenskap i Umeå och Uppsala borde vara behöriga för de övrigas kurser. För studenter som kommer från andra enheter än de ursprungliga fyra ansåg man generellt att kandidatexamen eller uppsats på grundläggande nivå (C-nivå) borde vara ett minimikrav. Uppsats anses viktigt då utbildning på högre nivåer kräver vana vid att producera mycket texter.

Idrottsnutrition i Umeå kräver fysiologi och är en specificerad kurs för dietister, där kost- och friskvård också kan ingå. Det kan vara svårare för läkare, då kopplingen mellan fysiologi och livsmedelsvetenskap ska finnas, det gör kursen snävare. Men man bör fundera över vilket studentunderlag man vill ha och göra uppdatering av kraven. Idrottsvetare från Göteborg kan ha likvärdig kunskap och ha förkunskapskrav som godkänns för kurser i Umeå. AKN anser det väsentligt att diskutera och tydligt visa vad kursen har för lärandemål och progression att gå djupare eller progression genom breddning.

Antagningskraven har visat sig vara ett problem på vissa håll i kontakterna med Högskoleverkets intagningsystem om kursens krav inkluderar "eller motsvarande". I Göteborg har

institutionen i dessa fall fått bedömningen i sitt knä för att göra en individuell prövning om osäkerhet råder, medan Umeå har erfarit att studenterna åker ur systemet om de inte anses passa in vid bedömning på riksnivå i första instans. Det innebär att institutionen inte vet hur många studenter som försvinner den vägen. I Uppsala kommer man att bli pragmatisk vad gäller förkunskapskraven. Umeå menar att man bör ha en öppen intagning för att öppna mot internationella studenter. Göteborg framhöll att det är viktigt att förkunskapskraven visar vad man behöver kunna för att klara av kursen. Samtliga enheter var eniga om vikten av att inte ha högre intagningskrav än vad studenten behöver för att klara studierna.

Vissa kurser på avancerad nivå ges på alla/flera institutioner. Det gäller framförallt kurser i vetenskaplig metod. I diskussionen kom man fram till att det kan vara viktigt eftersom det gäller centrala kurser i utbildningarna. Helst vill man att studenterna ska gå metodkurserna på den egna institutionen innan man skriver uppsats, men samtliga godkänner de andras metodkurser vid behov. Man anser dock att det är viktigt att varje ort har egna metodkurser även om man inte var helt främmande inför att kanske samordna mer i framtiden. Om kurserna ska gå på samtliga orter är det bra om de ges vid olika tidpunkter, med olika hastighet och/eller olika undervisningsformer (campus/distans) för att erbjuda studenterna så flexibla studier som möjligt.

Uppsala presenterade idéer för nya kurser på avancerad nivå som bygger på egen forskning. Man vill locka till sig studenter från andra yrkesgrupper och ser studenter vid hela den samhällsvetenskapliga fakulteten som potentiella studenter.

MHM i Göteborg har de tidigare magisterprogram och tre nya masterprogram. Att locka handledare på fältet i grundutbildning att söka masterutbildning kan vara ett sätt som framförs från Göteborg.

AKN i Göteborg har kurser på avancerad nivå som tidigare huvudsakligen riktat sig till legitimerade dietister, men har nu funderingar på att öppna upp mer mot de tre studentgrupperna man numer samarbetar med inom den medicinska fakulteten. Man ger kurserna i två år, sedan byter man till annat tema för att inte trötta ut lärarna.

Det fanns en enighet om kursutbudet och att hemsidorna på de egna institutionerna bör länkas till varandra. Det gäller också de institutioner som inte var närvarande vid videokonferensen. Det blir dyrt att skapa och underhålla nått nytt, därför är det bättre att länka till varandra. En gemensam mall bör skapas som studenterna enkelt kan förstå. Det är viktigt att behörighetskrav, undervisningsform och hastighet framgår tydligt. Utseenden är styrda på de olika lärosätena, men mallen kan göras på likartat sätt. En framtida eventuell gemensam portal måste dock inte följa lärosätenas grafiska utseende.

Det är för tidigt att starta gemensamma kurser. Först när intresset för masterutbildning börjar växa fram hos studenterna blir detta aktuellt. Idén med nätverket är att studenterna ska kunna se förkunskapskrav och aktuella kurser. Internationellt samarbete, framför allt nordiskt kan bli aktuellt i framtiden.

Redogörelse för resultat av samarbetet

Nätverket har inspirerat till planering av nya kurser. Institutionerna har organiserat sitt kursutbud så att det blir enklare och lättare för studenterna att läsa. Alla kurser har lagts ut på

hemsidorna, metod- såväl som ämneskurser. Hemsidorna är länkade till varandra. Detta bör underlätta ökad rörlighet bland studenter.

Fortsatta diskussioner kommer att föras om hur den samlade kompetensen i nätverket kan utnyttjas på både grundutbildnings- och avancerad nivå. Lärarutbyten bör ske på forskarnivå. En grundläggande forskarutbildningskurs inom vårt område kunde eventuellt göras gemensamt. En sådan kurs skulle med fördel kunna göras gemensamt för avancerad nivå och doktorandnivå eftersom varje institution har relativt få doktorander. Det saknas en kurs i hushållsvetenskap. Det finns också intresse för fortsatt verksamhet med gemensamma seminarier som ju var nätverkets ursprungliga syfte. Man borde dock ha en starkare vinkling mot specifikt tema. Studenterna borde erbjudas tillfälle att delta i en sådan kurs årligen. De kunde även poängsättas.

Generellt kan sägas att diskussionerna i nätverket under 2007 har aktualiserat hinder och möjligheter för ökad rörlighet bland studenter, som till exempel de olika profilerna vid de deltagande institutionerna och de förkunskapskrav som detta medför. Det kan förväntas att detta också kommer att uppmärksammas i den fortsatta utvecklingen av masterkurser och långsiktigt främja student- och lärarrörlighet.

Göteborg 2008-02-12

Helena Shanahan
Professor, projektledare

Abstract

The national network *Diet, Health and Nutrition* was established in 2005 with the main purpose of strengthening research and the PhD programmes in the Department of Food, Health and Environment and Clinical Nutrition at the University of Gothenburg, the Department of Domestic Science at Uppsala University and the Department of Food Science at Umeå University. The network received funds from the Swedish Agency for Networks and Cooperation in Higher Education in order to facilitate increased mobility of students at advanced level among the participating departments. An inventory of courses at advanced level and prerequisites for enrolling in those was developed. A number of internal meetings were held at the departments as well as two video-conferences. Also invited to the conferences were other departments at other universities where related programmes are given. It was agreed that every department should organise their courses according to different levels and that the different departments' course programmes should be interlinked through their home pages. This has now been implemented.